

FILLÉRTÁR

mindennemű közhasznú ismeretek terjesztésére.

7.]

Kijön minden szombaton.

[Április' 12-kén 1834.]

A' szent-bernáti kutyák.

Az ezen levelhez mellékelt rajzolon egy kutyát látunk, az okosságáról és kitanitottságáról elhíresült szent-bernátiak közül, elkaparni a havat, melly alá szerencsétlen vándor temetett a' hegyekről lezuhanó hóhalom által. Egy másik olyan kutya zajt üt, hogy lármájával a' kolostorbeli barátokat bajról értesítse és segedelmre hívja. Jönnek is már azok valóban az örökös havu sziklákon, hogy a' merevedtet kolostorjokba vigyék, felélesszék 's apolgassák.

Ez a' kolostor mintegy 8,200 lábbal fekszik fentebb a' tenger'szinénél, 's egész Európában legmagasabb pont, mellyen lakos vagyon; csaknem egészen kőből épült. A' legnagyobb egyedültségben egész esztendőn által itt laknak a' jámbor barátok, azon foglalatosságra szentelvén magokat, hogy a' Sveiczből Olaszországba utazó vándornak szállást adjanak, a' veszélyektől mint kalauzok őrizzék 's azokból megszabadítsák. Mint félig dicsőült lények, felette az emberi tolongásnak, állanak ezek őrt, hogy a' fagyos haláltól elragadozzák annak zsákmányait. A' földi szem, melly alig pillanthatja meg alólrul ez emberi legfelsőbb lagnak tetejét, még sokkal kevésbé foghatja meg a' nagy, a' nevezhetetlen áldozatokat, mellyek itt szüntelen tétetnek. A' barátoknak, kik az emberi képzetet meghaladólag mondtak le e' világ' minden örömeiről, nevezhetetlen nagy önfeláldozásukat csak az érezheti igazán, ki a' virágzó földről ezen halt, kietlen jég 's hótartományba felmászik; 's ki hinné, mily könnyű 's édes nekik az emberekről gondoskodniok, midőn azoknak dőre cselekvéseiket többé nem látják, hanem csak nyájas képeiket viselik sziveikben az élet legelső korányi órájiból! Semmi más élő teremtmény nem választ itt magának lakot, a' hófajdot vagy havasi tyukot kivévén, melly itt sere-

gestől tartózkodik 's télen egészen hófejrőségű, más évszakokban pedig tarka.

A' barátok 962. sz. Bernát által újra létegesített sz. Ágoston szerzetéhez tartoznak, számuk 20 — 25. Kolostori szabályaik szerint kötelesek minden utazót befogadni, 's további utazásra vezetőt adni hozzájuk minden jutalom nélkül. Azon kívül zivataros évszakokban 's ködös időben mindennap tartoznak magok közül kettőt kiküldeni, egyet az olaszországi, másikat a' sveiczi rész felé az utak' tisztítására 's az utasok' segédére, kik vagy eltévedtek, vagy hófuvatagokba süllyedtek, 's mindeniket egy egy ily okos és kitanított kutya' kíséri, és számtalan vándor egyedül e' kutya ügyességének köszönheti élte' megtartását. Valóban úgy látszik, ide fenn minden tisztább és szellemibb, mint oda lenni a' földön; az emberek közelebb állanak itt az angyalokhoz, az állatok pedig csaknem emberi értelmességgel bírnak.

Ha a' maronite (libanoni keresztény; így nevezetik az oly kivándorló barát,) valami szerencsétlen utasra talál, vagy ha kitanított kutyája egy olyat felfedez, gyorsan visszasiet a' kolostorba hírt adni, 's azonnal több barátok sietnek elő mindenféle segédszerekkel a' szerencsétlen' elvitelére 's új ösvény' csinálására; mert gyakran 20 lábnál is mélyebb a' hó. Ha megfagyott az utas, jéggel egyvelített hideg fürdőbe tétetik, hogy életszíkrait ismét feleleveníthessék.

Az ezen nemes foglalatosságnál oly fontos szolgálatu kutyák egy saját válfajt képeznek 's eredetileg Spanyolországból származnak. Ezen kutyák' rendkívüli éles szaglása nem csak a' még élő és veszélyben forgó utasokat felleli; hanem azokat is, kik már mint valami mély sirba a' hó alá temetettek. A' hidegtől megmeredve, az ut' elvesztése miatt aggódva mély álomba merül a' fáradt vándor 's a' hófuvatagban senki sem veszi

észre, csak a' nyomot igen ismerő kutya, 's ez akkor is, midőn már 10 és több lábnyi hó borítja a' szenderültet. Ilyenkor lábával kaparja a' havat, ordít, míg a' barátok segédül nem jönnek. Az elbágyadt és megmeredt utazó' felélesztése végett mindenik kutya erős pálinkával töltött üveget hord nyakába kötve, kísérője pedig meleg felső öltényeget. Ha már minden késő, és többé fel nem élesztethetik a' szerencsétlen, fellelt hűledéke lepedőbe takartatik 's a' temető kápolnába tétetik oly formán, hogy a' halottak egy kört képeznek, és egyiknek feje a' másiknak melyéa nyugszik. A' kápolna falai átlukkatvák és rostélyokkal ellátvák, 's az ezeken átvonuló levegő 's csipős hideg nem engedi a' testeket elrothadni, hanem azok lassanként összeszáradnak, de arcvonásaik oly ismerhetők maradnak, hogy évek után is megismertetnek barátaiktól. Ezen kápolnában szent bänkódással tölti meg a' szívet a' többé fel nem ébredő halottak' néma köre; a' halál' nyugágynak setét karpitja mintegy félre vonva látszik itt; az anyatermészet' kebelén látja az ember a' fáradt és elaludt gyermekeket, 's úgy látszik, ez elnemt vándorok csak azért siettek ide elő a' világ' minden résziről, hogy itt ünnepeljék hosszú éjjelöket.

Egyike ezen nemes állatoknak emlékjegyvet horda nyakában, mivel már 22 személy' életét tartotta meg, kik nélküle mind elveszendők valának. Az 1814. évi béke után sok utazó látta ezen kutyát, illetőve hallgatván a' barátok' felmelegítő tüzénél annak élete' történetét, melly oly hasznos vala az emberiségnek. Ez a' kutya 1816. veszté el életét, midőn egy szegény utazót kísére haza húzamos kimaradásán aggódó családjához. A' piemonti postafutár ugyan is, minél előbb ohajtván hazaérni családjához, sz. Péter falucskába, a' sz. Bernát hegyén tulnan fekvő völgybe, noha a' barátok szerfelett kérték, ne veszélyeztetné magát a' zivatarban, nem hajlék a' marasztásra, hanem utnak indult. A' barátok két kalauzt adának mellé egy egy kutyával, 's ezek közt a' híres emlékpénzest is, melly már oly sokat szolgálta az emberiségnek. Alig hagyá el a' társaság a' kolostort, két hószakadás egészen eltemeté azt, mint szinte a' szegény postafutár' családját is, melly az óhajtvá várottnak elébe kijött volt, 's itt találta a' hi-

res kutya gyászos temetőjét a' kalandorokkal együtt.

Egy másik kutya ezen hasznos kolostoriak közül, egy hószakadástól elborított anyát találván még élő gyermekével együtt, a' fiúcskát maga hátára kecsgetteté, 's így vitte szeliden apolva a' kolostorba haza. Képünk mutatja ezen szokatlan esetet, 's ki a' történetet tudva rátekin, valóban bizonyos becsülő érzet támad benne a' a' nemes állat iránt. Másik közülök, *Jupiter*, különösen világszerte híres nevet nyere magának, 1827. egy asszonyt gyermekestől egészen különös körülmények közt szabadítván meg. Több ily nemű kutyák vitettek Angolországba, de a' szent-bernátiai' talentomából semmit sem mutattak, sőt inkább gyáváknak 's félneknek látszottak; noha hat lábnyi hosszuk 's ahoz idomított magasak voltak; csupán valami ritka szelidség vala sajátságuk.

A' sz. Bernát hegyén lakó barátok többnyire erősek és egészségesek, de ritkán élnek sokáig, mi alkalmasint a' sok fáradság' és szűkölködés' következése lehet, mellyeket szenvedniök kell. Egyszerű érzelmük lévén 's a' jámbor foglalatosság iránt lelkesedéssel viseltetvén, mindenkinek tökéletes tiszteletére bizvást tarthatnak számat, 's a' világi dolgok' szünetleni változásai közt bátran lehet azon kevély hiedelmök, hogy kolostoruk mindaddig fennálland, míg a' sziklák tartanak, mellyeken az épült; mert valóban felséges lélek kívántatik ahoz, hogy valaki mindennap koczkaztassa életét másokénak oltalmára 's megtartására, és ha minden más szerencsétlenséget elkerülhet is, a' bizonyos kora halálnak önkényt karjaiba siessen. —

N E W T O N I Z S Á K.

Minden nemzet és korbeli legélesebb gondolkozók' egyike, Angolország' legnagyobb matematikusa és physikusa Newton (olvasd Nyútn) Izsák született december' 25. 1642. *Cambridgeben*, vagy más, hitelesebb adatok szerint *Woolstrobeban*, *Lincolushireben*, 's anyja, ki férjének kora halála után ismét férjhez mene, igen jól nevelteté fel. Miután 1654-től fogva néhány évig a' granthani gymnasiumba

járt volna, 1660. után a' cambridgei egyetemen tanult, főképen matematikai, philosophiai és physikai vizsgálatokkal, 's Euklides', Descartes' 's Kepler' irományaiknak olvasásával foglalatoskodván, kik közül az utolsónak legfőbbet köszönhetett. 1664. mikor már magisterré lett, és több fontos felfedezések által megismertette magát, Cambridgeben ragadvány' uralkodván, elhagyá ezen várost, 's falusi magányban elkezdett tanulmányinak szorgos folytatására használá idejét. Csak több év után tért vissza Cambridgebe, hol az Egyháromság' collegiumának tagjává lön, 1669. pedig meghalt tanítója, Dr. Barrow Izsák helyett mathesis' oktatójává és 1676. a' londoni tudós társaság' tagjává, mellynek egy általa feltalált tükörmesszelátót küldött, csillagászi szemléletekre. 1687. kiadá fő munkáját: *Természeti philosophia' rendszere*, (Philosophia enaturalis principia mathematica) 's az által megszerzé nevének a' halhatlanságot. E' munkájában a' természet' legbelsőbb törvényeibe philosophiai matematikai szigorúsággal hat a' szerző; a' mellett írásmódjában oly rövideget és tömötséget tart, hogy kivált kevésbé avatottnak, gyakran homályos egykissé. 1688. az egyetem' parlamenti tagjává választaték, 's annak jogait nagy buzgalommal és szabadelműséggel védé II. Jákob angol király ellen; mire következőleg 1703. a' londoni tudós társaságnak előülőlőjévé is lön, 's e' tisztes hivatalt halálaig viselte. Már előbb (1696) rábizta volt a' király a' pénzügyeletet, honnan nem csekély vala jövedelme, de mellyre neki felettébb egyszerű 's visszavonult életmódja, nőtelen 's gyermektelensége mellett, nem vala szüksége, úgy hogy halálakor, martius' 30. 1727, és így 85. évében, szembetűnő vagyont hagyta. Egy theologiai és chronologiai munkája, mellyet walesi Károlina fejedelemné külön felszólítására készített 's akarattja ellen egy olasz nemes, Conti, által közzé tétetett, nincs a' tökélynek azon fokán, mellyen más tudománybeli irományai. Newton szerfeletti fényel temtetett el, koporsóját Angolország' legfőbb férjfiái vivék, a' westminsteri apátságba, hol az angol királyok' 's más nagy angolok' maradványi közé téteték le. —

A' leánynevelés' némelly hibái.

Nincs a' nevelésnek jobbitásra szorultabb ága mint a' fiatalság' testi épsége, physikai képzése 's diszlettetése. Ez a' szemrehányás különösen a' nőnemet illeti, a' fiukat hasonlatban, kevésbé érvén az oly rosz körülmények.

A' nőnem' testi gyengességének három fő forrásai, az úgy nevezett nevelésben, ezek 1, eleendő testi mozgás' hiánya, 2, a' test' természetelleni tartásai, 3, szoros befűzés. — Melly források onnan fakadnak, hogy a' szülék gyermekeiknek egy rakás úgy nevezett tökéletességet, jeles külsőt, és nyulánk termetet akarnak szerezni.

Ezen jelességek' elérésére soha sem választatott kárhozatosb ut, mert ebből szükségesképen következik 1, a' valóságos életben csekély értékű ismeretek' felüleges tudása, az igazán szükségesek' mellözésével, 2, általában az egészségnek elgyengítése, 3, rosz növés, melly gyakran a' test' eléktelenítésébe fajul.

Jóllehet ezen hibákat minden ember tudja, ki figyelmesen vizsgálja, mi a' társaságban körülte történik, 's jóllehet az orvosok' és az erkölcsiséget mindenek felett ajánló bölcsék' kárhoztatásának gyakran tárgya vala, mindazáltal nem gondolhatni, hogy az atyák és anyák e' fonák nevelésnek minden káros következéseit egészen átlátták és szívökre vették volna; mert különben nem fogák azon hibákat úgy elhatalmazni hagyni, mint valóban történt. Minthogy a' gyermekek' javának ezen elmulasztása kiváltilag a' középrendben uralkodik, megemlítjük itt, jobbálétel' reményében, a' híres gyógyász' Dr. Barlow' előterjesztése szerint ezen rosz szokásokat.

A' fiuk ártatlan és testet gyakorló játékaikkal részesülnek a' szabad testmozgásban. Ez által minden in kellőleg feszítettvén, a' gyermek egészségesen 's erősen nevelszik. A' szegény leánykák' testét és annak erejét kifejtő hasonló testi gyakorlás kívánatos volna, de ez épen nem jut eszökbe a' szüléknek. Még a' falusi élet' legkedvezőbb körülményi között sem részesülhetnek a' nekik oly hasznos testi gyakorlásban, mert abban már öltözetük is akadályozza, a' módi pedig egyenesen megveti, mint illetlent, az ily nemű legkisebb szabadságot is.

Azért az ifjú erő kifejlésének hiányát még inkább érzik a nagy városokban és nevelő intézetekben. A nevelő intézetek egészleni megváltoztatásra szorultak, noha kevés remény látszik hozzá, pedig addig szánakozni kénytetünk azon sáppadt, elnyomorult 's gyenge egészségű teremtményeken, kik gyakran eleven kísérteteknek kerülnek ki onnan a világba. Az ily beteg lények épen oly kevéssé ügyesek az élet' terheinek, mint kötelességeinek elviselésére, és szintoly kevéssé díszlenek a szabadban, mint az üvegházbeli növények. Minap egy nevelő iskola' látogatásakor, melyben órákra vala pontosan felosztva a sok ülést kívánó hasztalan foglalatosság, 40 leányka közül, kik már két esztendő óta sorva doztak ott, egyetlen egy ép sem találtatott, hanem inkább vagy kevésbé mindnyájan puposok vagy görbék voltak, színe mindenkinek hasonlított a falakéhoz, melyek közé rekesztettek, 's az ifjui vidámság koránt sem mosolygott rajtuk. Valóban minden atyának meg kell vallania, hogy ha ártatlan leánykáját ily tömlőz nevelőben tartá egy pár esztendőig, többé soha sem kapta vissza épségben. Szerencse még, ha később elenyésznek otthon e' káros következtések.

Második szerfeletti káros szokás a leánynevelésben, hogy kényszerítő módokkal kartsu termet kívántatik adadni nekik. Itt első hiba a test' és tagok' szabad mozgásának megkorlátozása, melynek az ifjui korban teljességgel nem kéne történnie. A fiatal leánykának, méltóságos viselet' mutatása végett, fejét magasan kell tartania ezen korban, vállait pedig hátrahúznia. Ha gyenge inalkata nem engedi azt a leánykának, gondatlansággal vagy makacssággal vádoltatik, 's az által a méltatlanul vádolt gyermek elkeserítettén, a hibás testi nevelői előítéletből erkölesi rénytelenség származik. Ismeretes tapasztalás a fiatal erő' testi kifejlődését vizsgáló előtt, hogy az erőltetett inerő, egy darabig nyugodalmat kíván az erőltetés után, hogy ismét feszülhessen, és ha ezen erőltetés sokáig tart, meglankad és többé nem is feszülhet. Ez az igazság az által is megbizonyosúl, hogy az ember, bár semmit ne emeljen is, csak néhány perczig tarthatja karját kinyujtva. Fiatal személyeknek természetesen még gyengébb inerejük. Ha egyáltalában kívánja is az ember a tánczmester kiszabta erős infeszitést a fej'

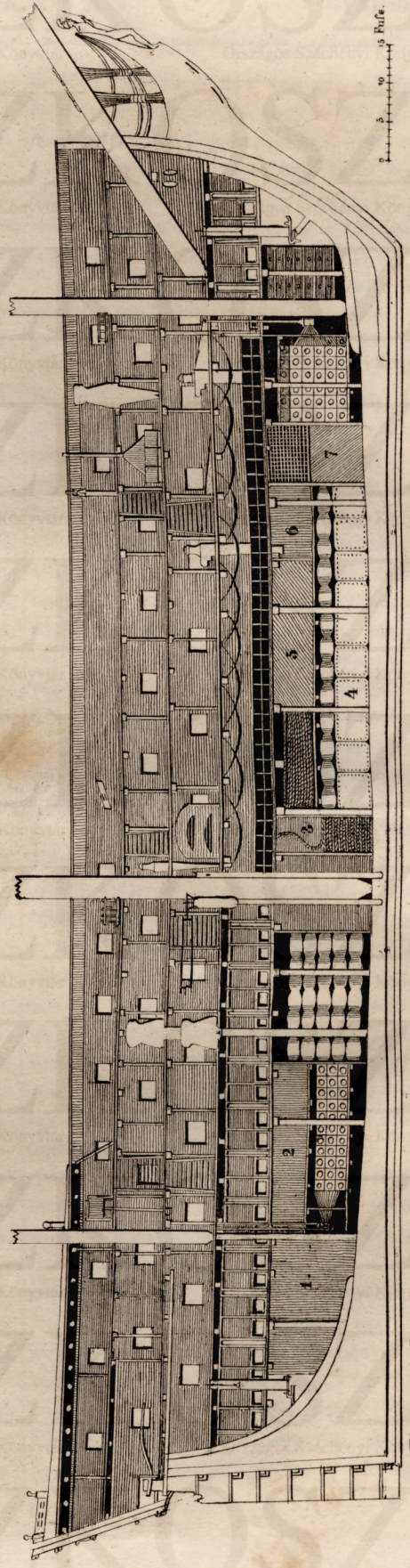
és váll' tartásában, nem kell azt sokáig folyvást erőltetni. Igaz ugyan, hogy a fej' egyenes tartása és a vállak' hátrahajtása nem csak szép, hanem egészséges, a levegő' ki és belehelésére alkalmas is, de ezt könnyű elérni, ha testi gyakorlással 's az erőtetés' meg a nyugalom' változtatásával az inerő gyarapítatik.

Minden közvetlen próba szép termetadás végett, elhibázza célját, mihelyt az inerőt gyengíti, a helyett, hogy erősítné; mert ezen erősítést sem műszeri eszköz, sem a szoros fűzés nem eszközli. A hát' és mely' izmait elgyengíti a szoros váll, 's minden gyenge beszorítás ellankasztja, úgy hogy azután szükségök van ezen káros segédekre, ha munkálniok kell.

A könnyű befűzés eleinte csak a ruhát állítja jól a fűzéshez, a nélkül, hogy gyenge izmokat gyámolítani 's a termetet képezni akarná; ha csak így maradna, nem sok ellenvetni való lenne. De ez tetszik az anyának; ki kedvencének termetét szebbnek találja. A befűzés nehezen esik ugyan a leánykának, de azután nem kerül fáradságába mindig úgy tartania magát, mint kívántatik, mihez nincs is ereje, 's így

A harmadik ártalmas szokásnak meg van állapítva zsarnoksága, mert esztendők' teltével nélkülözhetetlenné 's veszedelmesebbé teszük némelly okok ezen befűzést, 's a beszorítás' hatalmas eszköze mind inkább erőben munkál, mivel lassanként mindig szorosban fűzetik, mi által először a bordák' szabad mozgása szakasztatik meg, utóbb a tüdő' szabad ki- és belehelése korlátoztatik, 's a vérkeringés' akadályoztatása miatt az ételek' táplálata is meggátoltatik, 's így az erőtlenségnek egy forrás nyitvatván, az egészséges életerő' minden feltételei megkevesítettnek. Minél gyengyebbé lesz tehát minden belehelés, annál hevesebben ismételteti a tüdő annak próbálgatását, 's a tüdő' ezen erőködése által gyuladásokra hajlandóság áll elő. Egyszer'smind jobban ingereltetik a szív, a lüktetés gyorsabbá válik, 's néha szivdobogás is járul hozzá. Ezen következményeken kívül, kedves lehelletét, mely legbecsesebb ingerei közé tartozik egy szép leánykának, undorító 's kiállhatatlan szájszag váltja fel, mely a különben legkecsesebb gratiát is eleven pestissé

0 5 10 15 Fuß.

Verlag von G. Neumann, Neudamm

Szent Bernáti Kutyák.

Köbe metszette. Fenebör L.

undokítja. Mind ez a' sok rosz, nem egyébtől mint a' szoros füzéstől származik, és rettenetesen gyarapul, ha egy uj inger a' hátgerincz' begörbesztése által, emésztésre szolgáló organumit a' testnek meglespi. Már csak az előbb nevezett romlások is rettenetesek és pusztítók az egészségre nézve, de még több sérelmeket okoz a' szoros füzés. A' mely' alsó részén történő nyomás, melly el nem maradhat, még a' belső részekre is kiterjed, a' gyomorban és májban nyomás támad, 's néha a' kereszthártya' ürege is lenyomatik, épségébeli munkásságának igen nagy akadályoztatásával. Ezen lenyomásból származik továbbá a' több belrészek' hézakainak összehúzóulása, 's így az eleven műszerben újabb akadályoztatás, melly által a' test' minden része inkább vagy kevésbé gátoltatik munkálódásában.

A' hátnak oly gyakran észrevett gyengesége a' belrészek' sértésében magasabb fokra hág, minthogy a' test oly erősen beszorított. A' nyomás bizonyos kiterjedésig eltűrethetik, ha egész nap nem tart. Mikor a' test nincsen erősen befűzve, először a' hátizmok engednek, mivel nincs meg a' különben szokott támaszpontjok, 's alkalmatlanokká lettek azon teher' viselésére, mellyre a' természet rendelte, azután a' hátcsontok darabjai, eleinte felülről; így gömbölyü váll és a' hátnak görbedése képeztetvén, később egyik vagy másik oldalra hajlik a' görbe hát. Ez az utolsó rendesen üllő életmódnál történik, mire az ily gyengült személyek hajlandók. Mihelyt az oldalgörbülés elkezdődik, még inkább akadályoztatik a' tüdő és sziv munkáltságában, csaknem minden kis erőtetésnél fűladoszás támad rövid köhögéssel és szivdobogással. A' tüdőnek ily szemlátomásos akadályoztatása' következésül nem sokára száradozás mutatkozik.

Vajha az itt közlött képek, Sömmering professor' szoros vizsgálata szerint, mély benyomást tennének a' szülék' és gyámok' szíveikre a' szoros füzés ellen!

Az 1. ábra a' híres medicis Venust terjeszti elő, mint egy tökéletes asszonyi termet' gyönyörű ideálját. A' 2. ugyan annak csontvázát mutatja természetü alkatjában. A' 3. egy módi szerint nevelt leány' termetét képezi, minekutána hosszas füzés által elékteleníté magát. A'

4. ugyan ennek nyomorék csontalkatját látatja.

A' legtapasztaltabb orvosok azt bizonyítják, hogy ezen rajzokban semmi sincs nagyítva, mert eredetijöket mindenütt találhatni élve vagy halva.

T e n g e r i h a j ó .

A' hajók vagy háboru' vagy kereskedés' és halászat' szolgálatjára valók. Az első nemű hadi hajókat nevezik lineahajóknak, mivel általában az ütközeti linea képeztetik, midőn egész flották ütközetbe mennek. Ezen hajók hat osztálybeliekre rendeztetnek el. Az első osztálybeliek 100 álgyut 's többet hordanak; a' rajtok lévő emberek' száma 350 fejre megy, kik közül 690 a' tulajdonkénti hajószolgálathoz tartozók (a' pattantusok is ide értetvén) többi 160 tengeri katona, 's egészen különös kapitányok, hadnagyok és strázsamesterek alatt áll. Az admirális vagy hajós kapitány, vezetékeli az egészet. Alatta van 8 hadnagy, 1 hajósmester, 1 káplán, 1 sebész 3 segéddel, 1 fizető tiszt. Továbbá minden ágazatnak van egy egy előjárója; így van egy főpattantus, fegyvermester, főács, fővitorlamester, főkötelgyártó, főszakács, ki alatt számosabb segédek. A' káplán mellett van még egy hajóskolamester is, ki a' legénység' ifjabbjait oktatja. A' második osztálybeli lineahajó 90 — 100 álgyut hordoz, az emberek' száma pedig 650-re megy rajta. Ezen idomzatban kevesedik az álgyuk' és legénység' száma a' több osztálybeli lineahajókon. A' hadi hajóknak másik neme, mellyeken csak egy sor álgyu van, neveztetik fregattenak, legkisebb neműek az álgyus ladikok.

A' kereskedő hajók közt vannak különbféle nagyságuk, három árbozosok, brigeek, csajkák, vitorlás ladikok. A' három árbozosok közt legnagyobbak a' Keletindiára járók, mellyek 1000 — 1400 tonnások, és így körül belől 20 — 30,000 mázsások. A' közönséges csomaghajók (Packetchiffe) mellyek az amerikai 's európai révek közt ide 's tova járnak, csak valami 5 — 600 tonnások vagy 10 — 12,000 mázsások. A' brigeek két egyenes árbozú hajók, mellyeknek

vitorlái kereszt-rudakhoz erősítvék, mint a' három árboczuaknál. Csajkák és dereglyék vagy sebeshajók csak egy árboczosok, de azon kívül egy előre hajlott árboczfajok is van; vitorlájok négy, mellyek mind a' hajóteknő' vonalában helyeztetvék. A' gyors hajókon nagyobbak ezen vitorlák mint a' csajkákon. Ha a' hajónak két vitorlája van, mint a' brignek, és vitorlával ellátott, mint a' gyorshajó, schoonernek nevezetetik.

A' ladik fedeletlen nászád, és vagy vitorla vagy evező által hozatik mozgásba. Nagysága 's alakja számolhatatlanul különböző. Ezen nembe tartozik az indusok' tutaja, vagy csolnoka, melly csak 1 1/2 lábnyi széles, 's 20 — 25 lábnyi hosszú, mint szinte a' liniahajó' birkája vagy szállító ladikja is, mellyben 40 ember minden szükséges fegyverzettel és élelemmel rövid táborjárásokra ki-kirándul.

A' hajóbeli rend', szabály' és szertartás' valamint a' hajó' külseje' előadását is máskorra halasztván, most csak belsejét kívánjuk olvasóinkal megismertetni, mellyet a' képlapon tisztán lerajzoltatánk.

Csaknem lehetetlen egy hajó' igazi nagyságot elképzelnie, 's elgondolnia, mily sok fér belé, annak, ki még olyat soha sem látott. Ezen mesterséges építményt nem szemlélheti az ember a' nélkül, hogy azon előhaladást ne csudálja, mellyet az emberi nemzet a' mesterségek', művészetek', 's tudományok' minden ágaiiban teve. Egy hajó ezer meg ezer találmány' 's felfedezés' összesítése. Mily nyomoruknak látszanak a' mellett a' régi legmíveltebb népek' minden hajómívei is. A' legkisebb vitorláhajó' készítése nagyobb ismeretséget kíván a' művészettel, tudományokkal 's természeti törvényekkel, mint az egiptomiak', görögök', és rómaiak' minden mesterséges műveik' felállítása. A' mult század' folyamatajában, valamint a' hajózást és tengeri uralást, ugy a' hajókészítés' mesterességét is legtöbbször vitték az angolok, 's minden más nemzetet meghaladtak, de most ugy látszik, elibök akar vágni Éjszakmerika. E' nagy úszó erősségekben több száz ember élőködik, mint valami új világban, 's mind a' mellett, hogy nálunknál különbözőleg élnek, az életnek minden szükségait feltalálják magok körül, sőt némelyek közülök fényt is üzhetnek 's oly élet-

módot követhetnek, milyentől a' szárazon bizonyosan meg volnának fosztatva.

A' képen legelőbb is a' *tat-, elő-, nagy- és hátulsó árbocz'* hajóbeli vége tűnik szembe. Hátral, balra vagyon a' kormány, mellyet más alkalommal meg fogunk magyarázni; ennek két szára vagy nyele van; a' felső vasból készült és pótolékül tartatik azon nagy esetre, ha a' fából való alsó eltörnék; ez az utóbbi végénél fogva egy a' kép' felső részén' leábrázolt küllőre feltekergődő kötelek által a' hátulsó árbocz' elébe van kapcsolva. Ez a' küllő vagy henger nevezetetik a' *kormány kerekének*; itt, az evezőlegények a' tiszt' parancsa szerint sorjában váltogatják fel egymást a' szolgálatban. Ezen ponton vagyon a' hajót igazgató erő; 's míg a' szelek zugnak, és a' tenger dühösködik, e' nagy lebegő test pedig neki dül a' hullámoknak, egyetlen egy ember, néhányat tekerítvén a' kereken, önkényeként forgatja a' hajót, 's ellene rohantatja a' szélnek, tengernek, megvetvén azoknak egyesült erejüket, vagy is inkább azokat nyomván, önnön magok ellen üzi.

Az 1. szám a' kétszersült' kamarája; a' 2. melly általában nem oly magas, mint a' rajzolat mutatja, gyakran a' főzélék' egy részét foglalja magába; alatta van az első lőpor kamara, mellyben a' töltések felhalmozvák; ez mindenfelől téglafalal választatik az építmény' többi részétől; a' bemenetelnél egy kis szugba helyezett lámpa által vilagosítatik meg; egy más puszkaporos szoba a' 7. szám megett látszik.

A' 2. szám előtt a' pince kamara ötlük fel 's benne a' rendbe rakott esobolyók, ide gyakran lisztes zsákok is tétetnek. A' nagy árbocz' töve körül a' szivattyukamara van, mint egy deszkarekesz, hogy a' szivattyukat minden sérelemtől megoltalmazza, ide az eszkába járógál, ezeknek szemmeltartása végett. A' szivattyuk' esövei egészen fenekéig nyulnak ezen szugolyinak a' víz felszívása végett, melly a' hajó' minden részeiből oda vonul.

3. számnál van a' horgony kötelek magában tartó kut; mellette látszik a' közönséges alattság' kamarája; világosság okaért, csak egy kötel rajzoltatott le. A' horgonykötél' bevétele a' tengeri hajózásba nagy forrása a' biztosság'nak, 's több hajózók köszönhetik már annak életüket. Midőn a' vihar oly helyekre veti a'

hajót, hol majd szerte zúzatik, utolsó menedék a' vasmacsáká', vagy horgonyok' lehányása, és jobb időnek várása. Ha a' tenger csapkodását ki állhatja az ember, jól tartván' a' kötelek, hihető a' megszabadulás; de a' tenger' fenekén gyakran éles és metsző szirtek meredeznek, mellyeken a' horgony' kötelei elkuszpitolódnak 's kevés perczek alatt elvágódnak. *Durville* ur, a' világ körül hajóztában negyvennyolcz órát állott ki horgonyon ily sziklák közt, hová, a' nyugtalan tenger veté, de ha jó kötelei nem voltak volna, néhány órát sem fogott kiállani.

Az 5. szám, mellyben különféle tárházi czikkelyek hevernek, háboru' idején kórház gyanánt szolgál. A' 6. szám vitorla kamara, Alatta 4. számban a' vizes vasládák vagynak. Ezen ládák a' hajózat' azon legfőbb tökéletesítései közé tartoznak, mellyek kevéssel ez előtt történtek. Ezek tisztán, világosan és frisen tartják a' vizet, melly fahordókban megromlik. E' szerencsés újítás előtt igazi bünetés volt a' tengeri ital; azon szegény ördögök, kik tengeri betegségben szenvedtek, 's noha semmit sem ízlettek, még is kénytelenek voltak orrokat befogni, míg néhány korty vizet ittak, jól emlékeznek még ezen hajdani szorongatódzásaikra.

A' nagy árbocz előtt a' helmitár' fiókjai látszanak. Ha ezen czikkely' korlátai megenednek, leirnök ezt a' holmitárt, 's bámulna az olvasó a' benne tartatni szokott sokféle tárgyan; egykor azonban fogunk erről értekezni mint a' 7. szám felett lévő éléskamaráról is, melly 7. szám a' köszén' tartója. Az éléskamaránál osztogattatik ki háromszor napjában kinek kinek a' maga része. Itt van az élelem biztos, kinek keze alatt főzelék, sózott hus, és kétszer sült tartatik.

Most már azon részt vizsgáljuk meg, melly közönségesen a' hajó' üregének neveztetik; a' leirt rész felett közvetlenül lévő emelet a' *vak tető*, mellyen elől a' mesterek' szobái, hátul pedig a' tisztékéi, kijelletekéi, és feitserekéi vannak. Az elő- 's nagy árbocz közt, a' mátrózok' függő ágyai látszanak rajzolatunkon, zsákjaik és ládáik alatt hevernek.

Az épület' elején és hátulján két kis esővezet is vétetik észre, melly a' vak tetőn és hajóüregen függőlegesen megy keresztül, hozzá

egy talp is függesztetett. Ezek a' különbségmérők. A' esővek közösülésben vannak a' tengerrel; a' talp pedig mutatja a' víz külszinének mértékét. Innen látja az ember, hány lábnyi mélységre merült a' hajó' eleje, 's hányra a' hátulja; ezt pedig tudni elkerülhetetlenül szükséges, a' különbség vagy az ugy nevezett *víz-mélység* eszközzése végett. Közönségesen az mondatik, hogy ha a' hajó' rendesen akar menni, kevésbé kell tatjának lemerülni, mint hátuljának; az eszme és tapasztalás tanítja, milyen legyen a' különbség; a' különbség mérők mutatják mennyire változtassék az egyik vagy másik vég' terhe, hogy kivánt mélységre álljon a' hajó.

A' vak tető felett van az első albatterya: itt előlről hátra felé menve megkülönböztethetnek a' kormány' nagy szára, a' szivattyuk' nyelei, a' sütő kemenceze, és különféle lépcsők; két be nem árnyékolt tárgy, egyik az előárbocz másik a' lépcső megett a' két kötőfa, ezekhez függesztetik a' kötel, mellyen a' horgony leeresztetik. A' második batterya hátul a' köztermet mutatja, mellyen a' tiszték tartózkodnak és ebédelnek; nem messze tőle a' konyha.

Végre a' fedelen elől, a' hátulsó árbocz megett, a' parancsnok' lakása és a' tanács szobája, mellyek felett a' legfelsőbb emelet van, lakjokul az evező legényeknek.

A' legfelső emeletől fogva a' hajó' tatjáng fedezetlen a' tető; ottan a' nagy és előárbocz közt két kis vas szár vétetik észre, azon kötelek tekertetnek rájok, mellyek egyenesen az árboczokról nyulnak le. Egykissé hátrább a' kemence' kéményétől áll a' harang, mellyel az evező legények jelentik az órát.

É l e t b ö l c s e s s é g .

A' nyugodt lelkiisméret vizasztalást nyújt megvettetésben is.

Az alacsony lélek félnökség alá van vetetve.

Ha egyszer elegendő van, több nem kell.

A' jónak elgondolása végrehajtás nélkül sikertelen.

Azért gyógyulunk nehezen, mivel nem ismerjük magunkat betegnek.

Nyomoruság Istenhez emeli az ember' elméjét.

Nem válik kisebbségre, ha történetből alábbvaló alatt vagy.

Nines oly gazdag, ki másra ne szorúljon.

Bántatások közt mutathatod ki nagylelkűségedet.

Szánakozásra méltók, kik csekély szerencsájükben felfúvalkodnak.

N a p l ó.

Április' 12-kén 1821. A' revolutio' fejei Piemontban: *Ansaldi, Santa Rosa, Regis, Carail, Lisi Colegno és San Marsano* 's mások, Genuából először Francia, azután Spanyolországba futnak. A' táborozás 5 nap alatt bevégeztetik. — 1698. születik Metastasio Péter olasz költő és — 1782. meghal.

— 13-kán 1809. Napoleon elutazik Párisból Nemetszországba a' táborhoz és 18-dikban Ingolstadtba érkezik. — 1798. Néplázadás Bécsben, mivel a' francia követ, Bernadotte, egy ünneplés' alkalomával kifüggeszté a' nemzeti zászlót.

— 14-kén 1830. A' Tisza' egész vidéke, annak mentében, pusztulás' láthelye, és Szabolcs vármegyét csak nem eltemeti a' vizár. — 1799. Suwarow megérkezik Verónába 's átveszi parancsnoklatát a' muszka és ausztriai tábornak Olaszországban.

— 15-kén 1814. Felsőleges urunk bemene-telét tartja Párisba. A' muszka cászár és porosz király Grosboisig, Páristól két statióig, elébe mennek, 's a' három monárcha délfelé, a' nép' szünetleni ujjongatási közt, belovagol a' városba. Oly látmány, melyet Európának még egy városa sem látott. Másnap meglátogatá dicső királyunk szeretett leányát Mária Louisa császárnét

Kis-Trianonban, 's ő 17. Ramboilletben ismét öszvejöve felséges atyjával. 18. Párisban vala, 's csecsemő princzével innen Bécsbe utazott, és 20. májusban megérkezett Schönbrunba. — 1745. A' Francziák megveretnek Segur alatt a' pffaffenhoveni ütközetben Bathyányi által.

Április' 16-kán 1832. A' luxemburgi nagy herczegség' polgári kormányozója *Thorn*, meglepetvén jószágán a' holland fegyvernököktől, fogva Luxemburgba vitetik. — 1809. Főherczeg János megveri Princz Eugent *Sacile* -nál, 's a' megveretett francia tábor visszavonul a' Piavehoz. — 1632. Meghal Gusztav Adolph, svéd király, a' Lech folyamánál, mint hős.

— 17-kén 1833. *Grant* indítványt tesz az angol alházbán a' zsidók' emancipatioja végett. Szavazatszámolás nélkül egész kedvezéssel elfogadtatik. — 1814. Az olasz senatus összegyül, hogy a' vice királyt nápolyi királynak nevezze; a' nép ellene áll, 's három deputatus azon kéréssel küldetik a' szövetséges hatalmasságokhoz, hogy Olaszország egész létét kinyerje, 's annak egy királya legyen. — 1790. Meghal Franklin Beniámin, statusnok, természetvizsgáló, a' menykő fogó' és hármonika' feltalálója. — 1492. Isabella, castiliai királyné egyességre lép Columbussal Santa Fé-ben.

— 18-kán 1802. Fényes katonai-vallásos ünnepe a' husvét vasárnapnak Párisban, szűz Mária templomában, egy *Te Deum*-mal, misével 's a' t. (első vasárnap ismét Franciaországban a' revolutio oltá) — 1722. XVI. Lajos *Dumouriez*' unszolása' ellenére a' status tanácsban, vonatkozik hadat izenni a' magyar és cseh királynak. —

POZSONYBAN,

ifj. Schmid Antal' betűjével és költségén.